

Janne Liisanantti
Professori, ylilääkäri
OYS, Leikkaus- ja anestesiaskeskus
Janne.liisanantti@oulu.fi

PROFFAN PALSTA

Kolmijalkaisesta tuolista ja esikunnasta

– eli kuinka istua tukevasti ja mitä kannattaa ottaa huomioon, jos aikoo voittaa sodan

Alvar Aalto suunnitteli aikanaan jakkaran, jossa on kolme jalkaa (1). Konstruktio on nerokas. Kolmijalkainen tuoli ei voi keinua, eikä sillä voi keinua. Kolmijalkaisessa jalkojen ei tarvitse olla täydelleen saman pituisia, muutaman millimetrin heitto aiheuttaa vain sen, että istuinosa on hivenen vinossa, eikä se haittaa istujaa. Jos jotain jalkaa lyhentää kovin paljon, niin istujalta vaaditaan vahvoja lihaksia, jotta pysyy pystyssä. Samoin käy, jos joku jalka on heikompi kuin toinen. Yhtä jalkaa voi ohentaa aikansa, kunnes jossain vaiheessa lujuusopin rajat tulevat vastaan. Tuoli ei enää pysy pystyssä heikon jalan murtuessa. Toki, jos paikalla on vankka ja istumisen merkitykseen uskova istuja, tai istujaa tsemptataan ja motivoidaan tarpeeksi, Aallon jakkaralla voi hetken istua vaikka yhdellä jalalla. Lopulta seuraa kuitenkin pyllähdys tai sitten istujat vaihtavat istumispaikkaa.

Kuten Aallon jakkarassa istujan paino on jaettu kolmelle jalalle, on länsimaisessa demokratiassa valta jaettu kolmelle jalalle: lainsäädännölle, toimeenpanolle ja oikeudelle. Valan kolmijako johtaa siihen, että valtaa pitävät toimijat valvovat toisiaan. Demokraattisessa järjestelmässä kaikki valtaa pitävät tahot joutuvat altistumaan kritiikille, toisin kuin järjestelmissä, jotka on kalibroitu kritiikittömiksi.

Länsimaisessa demokratiassa valta on jaettu kolmelle jalalle: lainsäädännölle, toimeenpanolle ja oikeudelle.

Jos valta on keskittynyt toimeenpanopuolelle, puhutaan diktatuurista. Jotta toimeenpanovalta säilyisi yli muiden toimijoiden, tarvitaan nepotismia, jotta oikeat ja luotettavat henkilöt saadaan oikeille paikoille. Tämä voi johtaa siihen, että sopivuus ohittaa pätevyuden. Valistunut diktatuuri voi toimia, mutta oletettavasti demokraattinen järjestelmä on tehokkain tapa tuottaa onnea (2). Erityisen turmiolliseksi toimeenpanovallan kasvu yli lainsäädännön ja oikeuden nähdään sotatoimissa. Tosin, demokraattisesti hallittu järjestelmä lähtee harvoin sotimaan, kun taas diktatuurin alla sotatoimien on tapana päättyä ikävästi, varsinkin kun puhutaan hyökkäyssodista. Yksi harvoja sodankäynnin menestystarinoita on Grenadan valtaus, jonka demokraattisesti hallittu Yhdysvallat suoritti 1983. Taustalla oli kuubalaisten insinöörien saapuminen saarelle suunnittelemaan lentokenttää, mikä nähtiin kommunistien salajuonena USA:ta vastaan. Miksi Yhdysvallat tuolloin onnistui, kun historia osoittaa, että valtaosa hyökkäyssodista ei saavuta tavoitettaan, ainakaan pysyvästi? (3) Hyvä tiedustelu, johto ja riittävä resurssointi johtivat lähes verettömään maan valtaukseseen (4).

Diktatuurissa on mahdollisuus, että esimerkiksi luotettava tiedustelutieto ja kohteesta tehty tutkimustyö tai pahimmillaan tuntemus omien joukkojen suorituskyvystä ja mielialoista joutu-

Kuva Maija Kaukonen 2021.

taan pelon alla vääristämään sopivaksi. Tällöin johtajan jakkaran jalat eivät ole tasapaksuja tai yhtä pitkiä. Ja tämä puolestaan tulee yleensä kalliiksi, mikä on nähty Ukrainassa, mutta myös Afganistanissa, Irakissa, Vietnamissa, muutama otteeseen Moskovon porteilla sekä esimerkiksi Petsamossa ja Suomussalmella (3).

Sotaa ei siis kannata johtaa yksi- tai kaksijalkaisella jakkaralla istuen, eikä sotilaita kannata istuttaa jakkaralle, ennen kuin on varma, että tuoli pysyy pystyssä ja mikään jaloista ei katkea eikä ole liian lyhyt. Anestesiologikin tarvitsee tasapainoisen, keinumattoman työtuolin, kuten myös kaikki toimijat terveydenhuoltojärjestelmässä, läpi organisaation aina hyvinvointialue-tasolle asti. Tarvitaan tilojen ja välineiden lisäksi hyvää hallintoa ja johtoa mutta myös koulutusta, toiminnan kehittämistä ja tutkimusta. Näillä

jaloilla ammattikunta voi istua tukevasti ilman, että lähiesi-istujahenkilö joutuu kohtuuttoman paljon tsemppaamaan ja perustelevaan istumisen merkitystä. Jos haluaisi neljännen jalan, se olisi innovaatio ja tuotekehitys, joka tekisi istumisesta helpompaa, koska istumisesta saataisiin istumiskeskeisempää, mutta neljännessä jalasta ei kannata haaveilla, ennen kuin jakkara on edes tasapainossa niillä jaloilla, joita se vähimmillään tarvitsee, eli kolmella. ■

Viitteet

1. Davies K. Finmar and the furniture of future: The sale of Alvar Aalto's plywood furniture in the UK, 1934-1939. *J Des Hist.* 1998; 11(2): 145–56.
2. Helliwell JF, Layard R, Sachs J, de Neve JE, Aknin La, Wang S. *World Happiness Report 2022.* 2022.
3. Luettelo sodista. Wikipedia.
4. Cole R. *Operation Urgent Fury.* 1997.